

Konu ile ilgili çok uzun ve detaylı bir yazı yazdım ama sonra sadeleştirip ulaştığım sonucun temel gerekçelerini sunarak, daha sade bir şekilde sunmaya karar verdim. (Benim bulgularımı kendi bulgularınız ile birlikte siz de çalışın, fikir alışverişinde bulunalım.)

3:7 Ayetinin yaygın/kabul edilmiş meali

Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'an) bir kısım âyetlerimuhkemdir, ki bunlar kitabın esasıdır, diğerleri ise müteşâbihtir. Kalplerinde sapma meyli bulunanlar, fitne çıkarmak ve onu (kişisel arzularına göre) te'vil etmek için ondaki müteşâbihlerin peşine düşerler. Hâlbuki onun te'vilini ancak Allah bilir; bir de ilimde yüksek pâyeye erişenler. Derler ki: Ona inandık, hepsi rabbimiz katındandır. (Bu inceliği) yalnız akliselim sahipleri düşünüp anlar. (Diyanet İşleri-Kuran Yolu Meali)

Bu MEALİ okuduğumuzda mealden şunu anlıyoruz: Ayetlerin bir kısmı muhkem, bir kısmı müteşâbih. Kuran'dan kendi arzularına göre anlam çıkarmak isteyenler müteşâbih olanının peşinden giderler.

Konu ile ilgili İslam Tarihindeki tartışmalar İslam Ansiklopedisi'nde özetlenmiş. Dileyenler linkten okuyabilirler. [LINK](#)

Konuya bir örnek üzerinden giriş yapalım:

35:22 Dirilerle ölüler de bir olmaz. Allah dilediğine duyurur. Sen **KABİRDEKİLERE** duyuracak değilsin.

Bu ayet genel kabul görmüş olan "muhkem-müteşâbih" anlayışına göre muhkem midir, müteşâbih midir? Maalesef böyle bir liste yok. Peki o zaman 3:7 ayetindeki ciddi uyarıyı nasıl hayata geçireceğiz? Bu işin bir yönü.

Esas yönüne geçelim:

35:22'nin Diyanet tefsiri şöyle: 22. âyetin son cümlesinde, getirilen bütün kanıtları görmezden gelen ve inatla inkârcılığını sürdürenler kabirlerdekilere yani ölümlere benzetilmiştir (İbn Atıyye, IV, 436). Bu benzetmedeki maksat, inkârcıların Resûlullah'ın bildirdiklerine kulaklarını tamamen tıkamış olduklarını belirtmek olabileceği gibi, o ne yaparsa yapsın onların iz'anını harekete geçiremeyeceğini bildirmek olabilir (Râzî, XXVI, 18).

Sanırım bu ayeti algıları açık bir şekilde okuyan herkes benzeşmeli (müteşabih) bir anlatım kullanıldığını kabul eder. O halde eğer mealdeki "bazı ayetler muhkem bazı ayetler müteşabih" ifadesini doğru sayar isek, bu ayet "müteşabih ayet" sınıfında mıdır diyeceğiz? O halde yine meale göre te'vilini yalnız Allah bilir diyeceğiz. Fakat hiç de öyle yapılmıyor. Ayet için ne muhkem denilmiş ne de müteşabih; ama çok güzel tefsiri de yapılmış. Tefsirini okumasa da mealinden dahi okuyan birisi kastın ne olduğunu anlıyor.

Şimdi başka bir ayet yazacağım, ve mealin yanlış olduğunu 35:22 ayetine dayanarak iddia edeceğim. O zaman işler karışmaya başlayacak.

2:132 İbrahim de oğullarına şunu vasiyet etti, Yakub da: "Oğullarım! Allah sizin için bu dini seçmiştir. O halde ancak müslümanlar olarak ölün."

Meallerin istisnasız tamamında "müslümanlar olarak ölün" veya benzer ifadeler göreceksiniz. Oysa, 35:22'ye göre "Müslümanlar olarak ölün" demesi olanaksız.

Orijinal ifade şöyle: "felâ temûtunne illâ veentum muslimûn"

Birebir çeviri şu şekilde: Öyle ise ölmeyin İLLA ve siz muslimun iken.

İşte muhkem-müteşabih meselesinin önemi burada ortaya çıkıyor.

35:22'de "müteşabih" bir anlatım var dedik değil mi? Peki nerede muhkemlik? Ayetin içerisinde "ibadet, haram helal" gibi bir konu olmadığı için muhkem sınıfına koymuyoruz, 3:7 'e verilen meal doğrultusunda müteşabih dememiz lazım ona da dilimiz varmıyor; ayeti okuyor geçiyoruz.

Şimdi tam müteşabihin peşinden gitme zamanı!

35:22'de bize benzeşmeli bir anlatımla işitmek, diri, kabir ve MEVT kavramlarının tanımı yapılıyor. Eğer bu ayette MEVT'in "hakikate karşı ölü olanlar" olduğunu kavradı isek (muhkem anlamı ortaya çıkarı isek) ; bunu neden 2:132'deki MEVT kavramına uygulamayalım?

2:132'de "öyleyse MEVT olmayın" diyor biz "ölün" diye mealliyoruz. Tabi ki "ölmeyin/MEVT OLMAYIN" diyecek; çünkü bize 35:22'de kavramı tanımladı, artık biliyor olmamız lazım.

Öyle ise ölmeyin/mevt olmayın İLLA ve siz muslimun iken.

Meallerde "son nefesinizi imanlı olarak verin" gibi bir anlam var. Oysa Kuran "MEVT" kavramına "hakikatlere kapalı hale gelmeyin" şeklinde müteşabih bir anlam vermiş. Yani konunun "son nefeste iman" ile değil; tüm yaşam boyunca hakikatlere açık olmakla ilgisi ve vurgusu var. "Sizler müslimun iken MEVT haline gelmeyin; durumunuz koruyun. "

İşte müteşabihin peşinden gittim ve size anlamı açıkladım.

(Not: Arapça uzmanı değilim, cümle kurgusu olarak yüzde yüz doğru çeviriyi sunamamış olabilirim, dikkatli okuyucular İLLA'ya hangi anlamı verdin diyeceklerdir, burada İLLA bence "kesinlikle" anlamındadır, tartışmaya açıktır)

Dikkatinizi çektiyse 3:7 mealine aykırı olarak "müteşabihin peşinden gittim" dedim.

Öncelikle belirteyim ki Kuranın tamamının hem muhkem hem de müteşabih olduğunu söyleyen ayetler mevcut. (bkncz 11:1, 13:37, 39:23) Yani mealdeki "bazı ayetler muhkem bazı ayetler de müteşabih" anlamı şüpheli. Tüm ayetler muhkem ve aynı zamanda müteşabih anlatımlı.

Peki neden "kalplerinde eğrilik olanlar" müteşabihin peşinden gider diyor?

Aslında öyle demiyor.

Ayete yakından bakalım:

Sana kitabı indiren O'dur. Onun âyetleri (bazı ifadesi yok) muhkemdir, ki bunlar kitabın

anasıdır, diğeri (ve uharu şeklinde okunmuş ve diğeri/geri kalanlar anlaşılmış;şüpheli) ise MÜTEŞABİHTİR. Kalplerinde sapma meyli bulunanlar, fitne çıkarmak ve onu (kişisel arzularına göre) te'vil etmek için ondaki MA TEŞABİH'İN peşine düşerler.....

Ayetin ilk ifadesinde ""MÜTEŞABİHAT" kavramı geçiyor. Oysa ikinci ifadede "MA TEŞEBEHE" ifadesi var. Eğer ikinci yerde de müteşabih yazsa idi, sorun yoktu fakat orda "ma teşebehe" yazıyor. Maalesef meallerin tamamı buraya "müteşabih" kelimesini koyuyor. Burada neden "ma teşebehe" yazdığını irdeleyen yok. Tüm meallerde orada sanki "müteşabihin peşinden giderler" yazıyormuşçasına meal vermişler.

Elde kesin olan veri şu: İlk ifade "MÜTEŞABİHAT" ikinci ifade "MA TEŞEBEHE". Bu ikisine birebir aynı anlamı veremezsiniz, farkı ortaya koymak zorundasınız.

MA ekini Kuran meallerinde, bazı yerlerde "ilgi zamiri" bazı yerlerde ise olumsuzluk eki olarak çevirmişler. Bunun nedeni hakkında henüz tutarlı bir sonuca ulaşamadım.

Ayette yazan eğer ilgi zamiri (ing relative clouse) ise şöyle çevrilmeli:

"Ne benzeşiyor ise onun peşine düşerler."

Ayette yazan eğer olumsuzluk eki ise şöyle çevrilmeli:

"Benzemeyenin/alakasız olanın peşine düşerler."

Şimdi sizlere bir çok Kuran analiz sitesinin veritabanını kullandığı corpusquran'dan da İngilizce olarak durumu ortaya koymaya çalışayım.

Corpus, MÜTEŞABİHAT kavramına "(are) allegorical" demiş. Devamına ise;

Fe yettebiune: [so] they follow

MA: What

TEŞEBEHE: (is) allegorical

Şeklinde anlamlandırmış. Şimdi eğer MÜTEŞABİHAT'ın karşılığı "allegorical" ise TEŞEBEHE'nin karşılığı yine "allegorical" OLAMAZ!

Buraya kadar mevcut durumu analiz ettim. Özetle meallerde "müteşabihat" ve "ma teşebehe" ayırımına hiç dikkat edilmemiş.

Ayetler müteşabih ancak biz TEŞEBEHE olanın peşinden gitmeliyiz.

Örnek;

"İbrahim peygamber ateşe atıldı, ateş bir mucize olarak onu yakmadı".

Böyle bir bilginin/genel kanının peşinden gitmek "ma teşebehe" nin yani benzeşmeyenin/alakasız olan anlamın peşinden gitmektir. Tıpkı MEVT kavramında olduğu gibi bu meselenin de Kuran'ın müteşabih anlatımı ile muhkem anlamına ulaşılır.

Bu iki ayet "fiziki ateşe atılan ve mucize eseri yanmayan İbrahim peygamber" anlatısını kullandığı kelimeler itibariyle tamamen çürütür.

37:97 Kâlû-bnû lehu bunyânen feelkûhu fî-lcahîm(i)

...DEDİLER ONU CAHİM'E ATIN.

37:98 Fe-erâdû bihi keyden fece'alnâhumu-l-esfelîn(e)

...ONA BİR TUZAK KURMAK İSTEMİŞLERDİ.

İşte, Kuran'ın müteşabih anlatımındaki müteşabihliğin peşinden giderek muhkeme ulaşmak yerine , BENZEŞMEYENİN/İLGİSİ OLMAYANIN peşinden gidince TE'VİL'E (ilk anlama, kastedilen anlama) ulaşamıyor. (TE'VİL, evvel kelimesinden de bildiğimiz EVL kökünden geliyor. [Te'vîl], asla dönüş anlamına gelen kökünden gelmektedir. Onun için dönülen yere [te'vîl] denmiştir. Buna göre [te'vîl], bir şeyi, ilmen veya fiilen kendisinden kastedilen manaya çevirmektir. (Isfahani)

3:7 bize müteşabih anlatımdan muhkem anlama ulaşmak noktasında bir uyarı yapıyor: MA TEŞEBEHE olanın /benzeşmeyenin peşinden gitmeyin.

“TEŞEBEHE” kavramı ile ilgili bir ÇALIŞMA NOTUM:

2:67- 2:71 arasında, oldukça ilginç bir ayet grubu vardır. Musa kavmine (mealen) Allah'ın bir BAKARA (el/belirlilik takısız) kesmesini emrettiğini söyler. Kavminin cevabı “bizimle alay mı ediyorsun” demek olmuştur. 2:70'e kadar BAKARA hakkında sürekli soru sorarlar, Musa da açıklar. 2:70 ayetinde ise şöyle derler:

Kalu d'ulena rabbeke yubeyyin lena mahiye, inne **El-bakara teşabehe** aleyna, ve inna in şaallahu le muhtedun.

Derler, rabbine dua et, bize mahiyetini açıklasın şüphesiz **EL-BAKARA (el/belirlilik takılı)** bize **TEŞEBEHE** geldi. Ve şüphesiz Allah'ın inşası ile hidayet sahiplerinden oluruz.

Bu kısma “inekler birbirine benzer” olarak çeviriyorlar. Gramer olarak bu çeviri belki doğrudur ama teknik çeviri olarak böyle olmadığını düşünmekteyim. Zira “inne El-bakara teşabehe Aleyna” dedikten hemen sonra ve “inna in şaallahu le muhtedun” diyorlar. (Ayet grubu boyunca bakara olarak geçen kelime burada EL-BAKARA olarak geçmiş)

Ayetten çıkarımım, Musa bir topluluğa el-Kitab'dan bir konuda ders anlatıyor ve bir hükmü açıklıyor. “Rabbini çağır” dedikleri konuyu bizim için çalış, çıkarım yap. Fakat “inne El-bakara teşabehealeyna” diyene kadar ikna olmuyorlar. Daha sonra “Ve şüphesiz Allah'ın inşası ile hidayet sahiplerinden oluruz.” diyorlar.

2:71: Kale innehuyekuluinnehabakaraton la zeluluntusirul arda ve la teskil hars, musellemetun la şiyetefihakalul'aneci'te bil hakk, fe zebehuha ve makaduyef'alun.

2:71'de soru sormadıkları halde Musa devam ediyor. Mealen “O diyor ki, (El/belirlilik takısız) BAKARA yeri sürüp ekini sulayarak boyunduruk altında ezilmemiş, kusursuz, alacasız bir düvedir” dedi.” Bunun üzerine kavmi “kalul'aneci'te bil hakk/işte şimdi gerçeği getirdin” diyorlar ve emredilene yapıyorlar.

Ayetin sonunda bir ifade var ki yine yanlış meallendiğini düşünüyorum:

fe zebehuha ve makaduyef'alun, "az daha kesmeyeceklerdi" olarak maelleniyor.

"Kadu"ya "az daha" anlamı veriliyor.

Henüz yapılmamış bir iş için كَادَيْفَعْلُ denir. Eğer başında olumsuz harfi varsa, bu durumda, o işin yapıldığını, onun yapılmamaya çok yakın olduğunu ifade eder. (Isfahani)

Bu durum böyle açıklanmakla birlikte buradaki "kadu"ya fiil diyenler de olmuştur. Eğer fiil ise "ma kadu" yani "kadu olmadılar" anlamına gelmekte. (kök anlam kyd: tuzak, ma kadu tuzağa/yanılgıya düşmediler olabilir, derinlemesine bakmadım)

Örneğin, 20:15 ayetinde geçen "nerdeyse gizleyeceğim" meali hakkında tartışma olduğunu Mustafa İslamoğlu meali dipnotunda görüyoruz.

"Veya,kâdeye tam fiil (Krş: 12:76) anlamı vererek: "Son Saat kesinlikle gelecektir; herkese çabasının karşılığı verilsin diye onun zamanını gizli tutmak istiyorum" (Ebu Müslim'den Râzî). Alternatif bir anlam olarak, İbnMes'ud bu ibâreyi, "Zamanını neredeyse (kendimden) dahi gizleyecektim" şeklinde yorumlamıştır. Bu âyetin nasıl anlaşılması gerektiği etrafındaki görüş ayrılıklarının ilk nesle kadar uzandığını ifade eden Taberî, İbn Abbas'ın tercihinin öncelikli olarak verir. Biz de onu tercih ettik."

Birebir çeviri (meal) ile konuya yaklaşırsak elimizde şöyle bir bilgi kalıyor:

Düşünelim; Musa kavmine "Allah bir inek kesmenizi" emrediyor diyor kavmi "tamam keselim" demiyor da "bizimle alay mı ediyorsun?" diyorlar. Bu ne demek? Daha önce hiç inek kesmemişler mi de bu kadar tepki gösteriyorlar? Devamındaki açıklamalar ile nasıl ikna oluyorlar? Bakalım neye ikna olmuşlar:

-Yaşlı-körpe olmayacak

-Sarı renkli parlak olacak

-Ne boyunduruğa koşulmuş ne ekin sulamış olacak.

Başta “ne ineği” diye ortaya ayağa kaldıran ahali, yukarıdaki maddeleri görünce rahatlıyor ve “işte şimdi gerçeği getirdin” diyerek ineği bulup kesiyor.

İşte bu yüzden, Kuran’ın teknik çevirisi önemli. Tespitlerime göre, 2:67- 2:71 ayetleri 3:7 ayetinin tefsiri. Ayette geçen “TEŞEBEHE” ifadesi önemli. Burada açıkça ayet çalışıyorlar. Karşı tarafın da bilgisi var; başta “alay mı ediyorsun” demeleri bun yüzden sonunda “işte şimdi gerçeği getirdin” demeleri bu yüzden. Konuyu anlamalarının sebebi de TEŞEBEHE yüzünden. Bunu fark ediyorlar. Peki daha önce neden anlamıyorlardı?

ÇÜNKÜ MA TEŞEBEHE’nin peşinden gidiyorlardı!

3:7 ayetinde ilk olarak “MÜTEŞABİH” kelimesi geçer. Kalbinde hastalık olanların ise “MA TEŞABİHİN” peşinden gittiklerini yazar. Hiçbir mealde, ikinci kısımda yazan “mateşabih”in anlam farkı belirtilmiyor.

TEŞEBEHE OLMAYANIN peşinden gidersek anlamayız. Zaten 3:7 bunu söylüyor.

Not: 3:7 ayetinin tam analizini yazmak üzere yola çıkmıştım ancak bu bulgularımı yazıya dökmek oldukça zor; çünkü ayetin metni oldukça zor; çok fazla konuya girmiş olmak gerekiyor. Özellikle sadece Allah bilir ve/veya Allah ve ilimde derinleşmiş olanlar bilir kısımları oldukça iç içe geçmeli anlatım içeriyor. Bu sebeple ayetin kırmızı ile işaretlediğim kısımlarına ilişkin analizlerimi yazmadım.

Huvellezi enzele aleykel kitabe minhu ayatun muhkematun hunne ummul kitabi ve uharu muteşabihat, fe emmellezine fi kulubihim zeygun fe yettebiune ma teşabehe **minhubtigael fitneti vebtigae te’vilih, ve ma ya’lemu te’vilehu illallah, ver rasihune fil ilmi yekulune amenna bihi, kullun min indi rabbina, ve ma yezzekkeru illa ulul elbab.**

Örneğin ayetin son cümlesi olan “ve ma yezzekkeru illa ulul elbab.” ifadesini kim söylüyor? İlimde derinleşmiş olanlar olabilir mi?

“ver rasihune fil ilmi yekulune amenna bihi, kullun min indi rabbina, ve ma yezzekkeru illa

ulul elbab.”